

Inflația în Republica Moldova: cauze, grupurile vulnerabile și recomandări de politici

Alexandru Fală

Director de program, Expert-Grup

Iunie, 2022

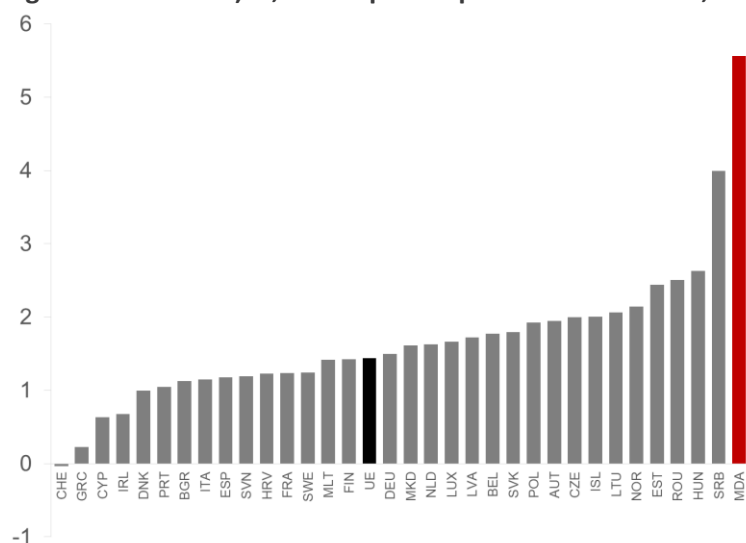
După ce în 2015, pe fundalul crizei bancare și a declinului economic, inflația anuală s-a apropiat de nivelul de 10%, Republica Moldova a intrat într-o fază de creșteri moderate a prețurilor. Totuși, anul 2021 a marcat sfârșitul acestei perioade. Rapida recuperare economică la nivel global în contextul promovării politicilor economice stimulatorii și relaxării măsurilor anti-Covid în mai multe state, apariția problemelor legate de funcționarea lanțurilor logistice, precum și condițiile climaterice severe (sezonul rece din anii 2020-2021 a fost lung și friguros) au generat o explozie a prețurilor la energie, produsele alimentare și materiale de construcție. Drept urmare, economia globală a fost lovită de un puternic val inflaționist. Declanșarea războiului de către Rusia împotriva Ucrainei a dus la o perturbare adițională a lanțurilor logistice internaționale și a periclitat distribuția bunurilor agro-alimentare la nivel global, ceea ce a intensificat și mai tare tendința de majorare a prețurilor la nivel global demarată în 2021. Republica Moldova, la fel, a fost afectată de evoluțiile economice internaționale și s-a ciocnit cu o creștere rapidă a prețurilor. În noi:2021 inflația anuală a depășit nivelul de 10%, iar deja în apr:2022 creșterea prețurilor a ajuns la 27,1% f-a-p. De altfel, pentru anul 2022 BNM prognozează un nivel înalt al inflației medii anuale care va constitui 27,3%. În acest context prezentul studiu și-a propus drept scop analizarea mai detaliată a evoluțiilor inflaționiste din ultima perioadă, identificarea impactului creșterii prețurilor asupra sărăciei și formularea unor recomandări de politici menite să atenueze impactul acestor șocuri.

EVOLUȚIA INFLAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Accentuarea tendințelor inflaționiste în a doua jumătate a anului 2021 și, mai cu seamă, în 2022 vine după ce mai mult de un deceniu creșterea anuală a prețurilor a fost mai mică de 10%. Din 2010 Banca Națională a Moldovei (BNM) urmează regimul de țintire a inflației. După 2010, în mare parte, inflația a oscilat în limitele țintite: o țintă pentru creșterea Indicelui Prețurilor de Consum (IPC) de 5% încadrată într-un coridor de 3,5/6,5%. Între 2010 și 2021, depășiri mai importante a limitei de sus a coridorului s-au produs în 2010 și 2011 – în primii ani de implementare a regimului de țintire a inflației, și în 2015 – în contextul recesiunii economice regionale și a crizei bancare interne.

După 2010, în pofida temperaturii dinamicii inflaționiste, Republica Moldova a înregistrat creșteri mai mari a prețurilor comparativ cu alte state europene. Între 2010 și 2021, în Republica Moldova prețurile au sporit anual în mediu cu 5,6%. În aceeași perioadă, în UE inflația a constituit în mediu 1,4% pe an (Figura 1), iar în țările din Europa Centrală și de Est creșterea anuală a prețurilor a variat între 1,1% (Bulgaria) și 4% (Serbia).

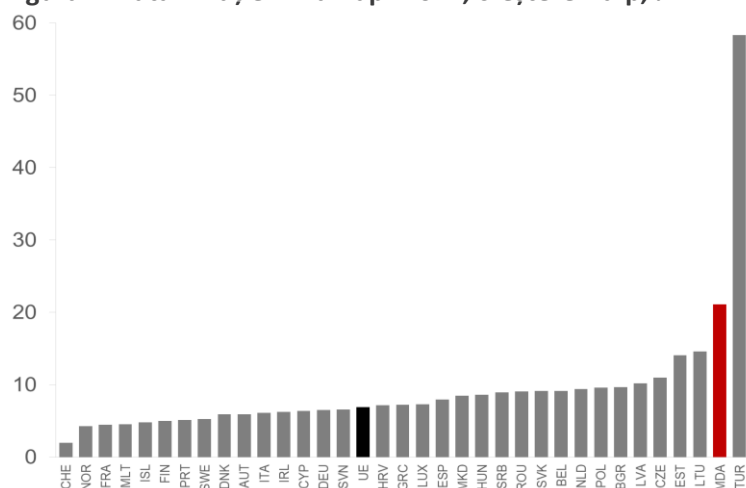
Figura 1. Rata inflației, media pentru perioada 2010-2021, %

Sursa: EUROSTAT, BNS, calculele autorului

În 2022, majoritatea statelor europene se confruntă cu un puternic val inflaționist, însă creșterea prețurilor din Republica Moldova este mult mai accentuată. Din 2021 se atestă o accelerare dinamicii inflaționiste în UE, iar în 2022 această tendință s-a accentuat. În ian-apr:2022 creșterea prețurilor a constituit 6,9% f-a-p – o majorare destul de mare pentru UE, care după criza economică globală din 2009, s-a deprins cu rate scăzute ale inflației, sub 3%. Totodată, în ian-apr:2022, în mai multe țări europene prețurile au crescut cu peste 10%: Lituania (+14,6% f-a-p), Estonia (+14,1% f-a-p), Republica Cehă (+11% f-a-p), Letonia (+10,2% f-a-p). În Republica Moldova tendința inflaționistă este mult mai dinamică. În ian-apr:2022 indicele prețurilor de consum (IPC) s-a majorat cu 21,1% f-a-p (Figura 2). Pentru 2022, BNM prognozează că inflația anuală va depăși 27% - un nivel apropiat de creșterea înregistrată în 2000, când prețurile au crescut cu 31%.

Figura 2. Rata inflației în ian-apr:2022, creștere f-a-p, %

Sursa: EUROSTAT, BNS, calculele autorului

CAUZELE INTENSIFICĂRII PROCESELOR INFLAȚIONISTE ÎN 2022

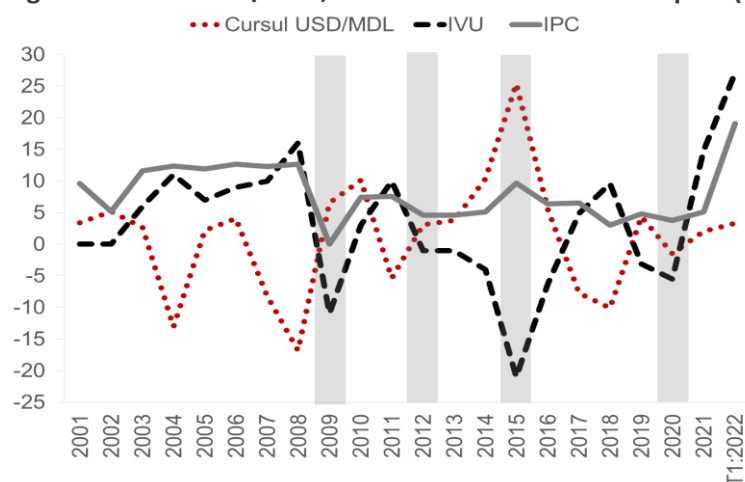
Prețurile de import și cursul de schimb sunt factori importanți care influențează evoluția inflației în Republica Moldova. Creșterea prețurilor de import determină atât majorarea costurilor de producție în cazul achiziționării din exterior a bunurilor intermediare și a celor de capital, cât și scumpirea produselor

importate pentru consumul final. Totodată, și deprecierea cursul de schimb cauzează majorarea inflației, iar efectul asupra prețurilor interne este similar cu impactul cauzat de majorarea prețurilor de import. Republica Moldova este puternic expusă acestor influențe, deoarece are o economie mică și deschisă, cu un vast import de bunuri și servicii ce constituie circa 58% din PIB (conforma datelor anului 2021).

În general, după 2000, fazele de declin economic s-au produs în contextul unor evoluții dezinflaționiste.

În 2009, în contextul crizei economice globale, PIB-ul Moldovei s-a redus cu 6%. În acel an, deși leul moldovenesc s-a depreciat față de dolarul american cu 6,5%, datorită faptului că valoarea unitară a importului, care reprezintă un indicator proxy pentru dinamica prețurilor de import, s-au redus cu 11% inflația a fost de doar 0%. În 2012, din cauza condițiilor meteorologice nefaste sectorul agricol s-a comprimat, iar în consecință economia moldovenească s-a restrâns cu 0,6%. În condițiile în care moneda națională a cunoscut o ușoară depreciere cu 3,1%, iar valoarea unitară a importului a scăzut cu 1%, inflația a reprezentat 4,6%. În 2015, criza economică regională cauzată de înrăutățirea condițiilor economice din Federația Rusă și Ucraina, precum și anul agricol nefavorabil au cauzat o reducere PIB-ului Moldovei cu 0,3%. Reducerea influxurilor de valută, în mare parte din Rusia, precum și agiotajul populației determinat de devalizarea sectorului bancar au dus la o depreciere bruscă a monedei naționale cu 25,4%. Scăderea valorii unitare a importului cu 21%, datorită tendințelor dezinflaționiste globale, a atenuat, într-o oarecare măsură, presiunile generate de slăbirea leului. Totuși, dinamica inflaționistă nu a fost curbată semnificativ, iar, drept urmare, creștere medie anuală a IPC a atins nivelul de 9,7% (Figura 3). În 2020, din cauza crizei pandemice și a contractării sectorului agricol, PIB-ul s-a diminuat cu 7,4%. În acel an, leu s-a apreciat față de dolar cu 1,5%, iar valoarea unitară a prețurilor de import s-a redus 5,5% ceea ce a dus la o inflație de 3,8%.

Figura 3. Cursul USD/MDL, indicele valorii unitare la import (IVU), IPC, modificare, %

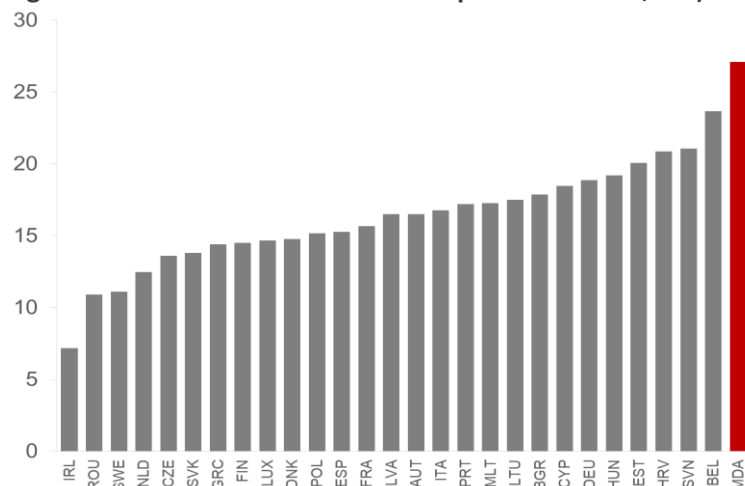

Sursa: BNS, calculele autorului

Notă: barele reprezintă anii în care PIB-ul s-a redus

În T1:2022, principalul factor care a cauzat majorarea inflației ține de puternica accentuare a tendințelor inflaționiste globale ceea ce a dus la creșterea prețurilor de import. În T1:2022, în valoarea unitară a importului a crescut cu 27,1% f-a-p, iar această avansare reprezintă ceea mai mare majorare comparativ statele europene (Figura 4). În majoritatea țărilor europene creșterea valorii unitare a importului a fost mai mică de 20% și doar, în 3 state din EU a fost depășit acest nivel: Belgia (23,6% f-a-p), Slovenia (21% f-a-p) și Croația (20,8% f-a-p). Trebuie de menționat că și din perspectivă istorică majorarea valorii unitare din T1:2022 este destul de mare. Ultima oară în Republica Moldova creșteri de peste 25% f-a-p s-au înregistrat în T1:2000, atunci valoarea unitară s-a majorat cu 37% f-a-p.

Figura 4. Indicele valorii unitare la import în T1:2022, creștere f-a-p, %

Sursa: EUROSTAT, BNS, calculele autorului

Creșterea valorii unitare a fost determinată preponderent de scumpirea produselor energetice. În T1:2022 cea mai mare creștere a valorii unitare, de aproximativ 2,7 ori f-a-p, a fost înregistrată la importul produselor minerale. Această grupă include produse energetice, precum: gazul, cărbunele, petrolul, motorina. În T1:2022, din cauza creșterii accelerate a prețurilor de import ponderea grupei „produse minerale” în total import de mărfuri a crescut până la 26,7%.

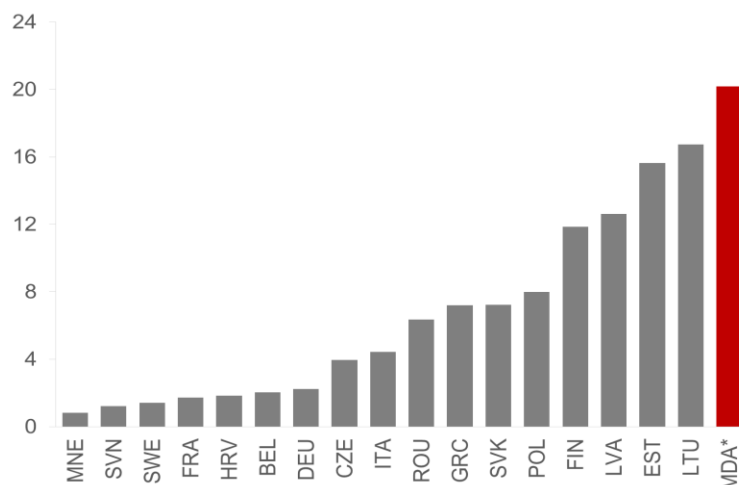
Din cauza ponderii înalte a produselor minerale în importul de bunuri, scumpirea acestor mărfuri a avut un impact major asupra creșterii prețurilor interne. Efectele sporirii prețurilor la produsele energetice se propagă atât în mod direct prin scumpirea combustibililor și gazelor, cât și în mod indirect prin creșterea costurilor de producție. În ian-apr:2022 combustibilii și carburanții s-au scumpit cu 40% f-a-p, iar tarifele la gazele naturale din rețea au crescut de 2,5 ori f-a-p. Printre efectele indirecte putem menționa creșterea prețurilor producției industriale de 2,1 ori f-a-p în sectorul „Producției și furnizării de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat”, ceea ce a dus și la majorarea tarifelor pentru încălzirea centralizată cu 35,1% f-a-p.

Și pentru alte bunuri s-a înregistrat creșterea prețurilor de import, însă aceste majorări au avut un impact mai modest asupra prețurilor interne. De exemplu, în T1:2022 la importul mai multor categorii de mărfuri s-au atestat creșteri mai mari de 20% a valorii unitare: grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală (26,2% f-a-p), lemn și articole din lemn (34,8% f-a-p) și metale și articole din metale comune (20,6% f-a-p). Totuși, în T1:2022 aceste categorii de bunuri au avut ponderi mici în total import (grăsimile și uleiurile de origine animală sau vegetale – 0,4%, lemn și articol din lemn -1,8%, metalele și articole din metale comune - 4,6%), iar în consecință impactul creșterii prețurilor de import la grupele menționate a fost moderat. Pentru celelalte grupe de mărfuri majorarea valorii unitare la import a fost mai mică de 15% f-a-p, iar pentru unele categorii de produse, precum: piei brute, piei finite, piei cu blană și produse din acestea sau instrumente ori aparate optice, fotografice sau cinematografice, medico-chirurgicale, ceasornicărie, instrumente muzicale, părți și accesorii ale acestora s-au înregistrat, chiar, și scăderi.

Ponderea relativ înaltă a importului din Ucraina, Rusia și Belarus, la fel, a pus presiuni asupra prețurilor de import. În Republica Moldova cota importurilor din țările care sunt implicate în conflict: Ucraina, pe de o parte, și Rusia și Belarus este mai mare comparativ cu alte state europene (Figura 5). În 2021, importul din aceste state constituia 26% din total import de mărfuri. Chiar dacă excludem importul de gaze din Rusia, ponderea importurilor din aceste țări rămâne destul de înalt și constituie 20,2%. În același timp, majoritatea țărilor europene importă mai puțin de 10% din aceste 3 țări. Doar câteva state europene importă mai mult de 10% din mărfuri din Ucraina, Rusia sau Belarus, de exemplu: Finlanda (11,9%), Estonia

(15,6%), Letonia (12,6%) și Lituania (16,8%). Pentru agenții economici din Republica Moldova, înlocuirea importurilor din Ucraina, Rusia sau Belarus implică costuri logistice suplimentare, fapt care se reflectă și în creșterea prețurilor de import.

Figura 5. Ponderea importului de bunuri din Ucraina, Rusia și Belarus în total import de bunuri, 2021, %

Sursa: EUROSTAT, BNS, calculele autorului

Notă: * - fără importul de gaz

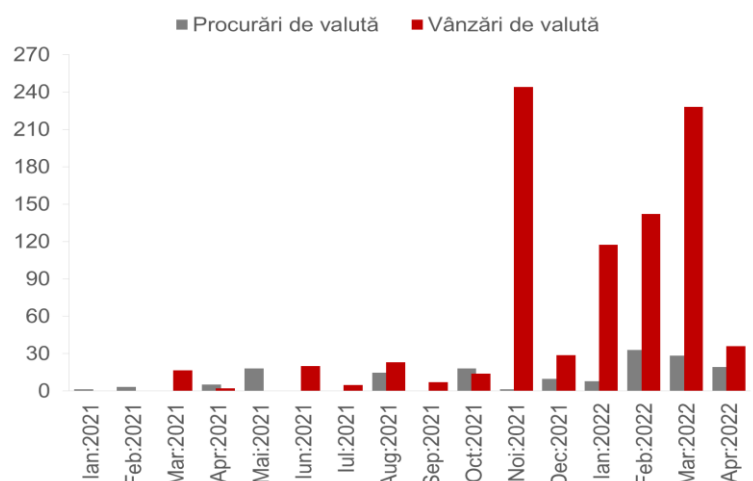
Prețurile mari la nivel internațional determină exportatorii moldoveni să-și extindă livrările pe piețele externe, fapt ce reduce oferta internă și creează presiuni suplimentare asupra prețurilor. Conform datelor Fondului Monetar Internațional¹, prețurile internaționale la produsele alimentare au crescut cu 26,2% în 2021 și încă cu 23,9% f-a-p în ian-apr:2022. În acest context exportatorii moldoveni și-au mărit considerabil exportul de produse agro-alimentare. Astfel, în T1:2022 s-a majorat volumul fizic al exporturilor de produse ale regnului vegetal (de 2,5 ori f-a-p) și de grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală (de 2,8 ori f-a-p).

Un impact adițional asupra creșterii prețurilor la produsele alimentare l-a avut comprimarea sectorului zootehnic. În T1:2022, volumul producției animaliere a scăzut cu 2,2% f-a-p. Toate tipurile de producție animalieră s-a redus: creșterea vitelor și păsărilor cu 1,8% f-a-p, lapte cu 5,7% f-a-p și ouă cu 7,3% f-a-p. Unul dintre factorii care a cauzat diminuarea producției zootehnice se referă la reducerea efectivului de animale. Pe 1 aprilie 2022 față de 1 aprilie 2021 s-au înregistrat următoarele reduceri: bovine cu 4,4%, porcine cu 2,6%, ovine și caprine cu 8,3%.

Leul moldovenesc nu s-a depreciat semnificativ, fapt ce nu a creat presiuni inflaționiste majore. În 2021, cursul leului față de USD s-a depreciat cu doar 2%. Declanșarea războiului de către Federația Rusă contra Ucrainei a generat un agiotaj pe piața valutară din Republica Moldova, iar populația a început să procure masiv dolari SUA și Euro. În acest context BNM a intervenit activ pe piața valutară (Figura 6). În ian-apr:2022 BNM a realizat vânzări de valută în sumă de 523,4 mil. USD și a efectua procurări în valoarea de 88,7 mil. USD. Astfel, BNM a livrat pe piață sub formă de vânzări nete de valută 434,7 mil. USD. Intervențiile BNM a permis stabilizarea pieței valutare, iar drept urmare deprecierea leului moldovenesc a fost, relativ, lentă și a constituit doar 3,8% f-a-p în ian-mai:2022. Respectiv, fluctuațiile cursului valutar nu avut un impact semnificativ asupra inflației, autoritatea monetară reușind să mențină sub control acest potențial factor inflaționist.

¹ <https://www.imf.org/en/Research/commodity-prices>

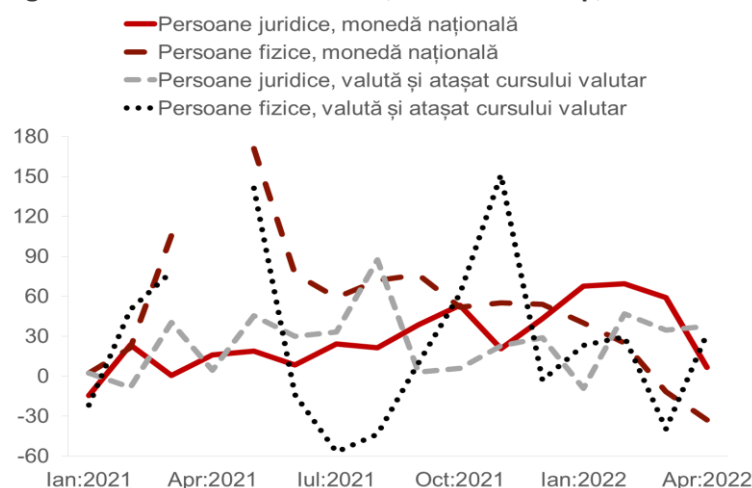
Figura 6. Intervențiile BNM pe piața valutară, mil. USD

Sursa: BNM

Extinderea cererii agregate are un impact pro-inflaționist, deși acest factor își reduce influența. Dacă în 2021 veniturile reale au crescut într-un ritm accelerat și au stimulat consumul gospodăriilor, care a crescut cu 15,5%, atunci în T1:2022 veniturile reale s-au redus. Totuși, creditarea a reprezentat, atât în 2021, cât și în T1:2022, un factor ce a impulsionat activ cererea agregată. În 2021 valoarea creditelor noi acordate în lei a crescut cu 41,8%, iar această dinamică s-a menținut și în T1:2022, când s-a atestat o majorare cu 42% f-a-p. Totuși, dacă în 2021 expansiunea s-a produs preponderent din contul acordării împrumuturilor persoanele fizice (o creștere cu 22,2% a creditele acordate persoanelor juridice și cu 74,2% a creditelor oferite persoanelor fizice), atunci în T1:2022 dinamica pozitivă a fost stimulată de creditele oferite persoanelor juridice (o majorare cu 64,6% f-a-p a creditelor acordate persoanelor juridice și cu 12,4% f-a-p a creditelor oferite persoanelor fizice). O explicație a acestei schimbări se referă la faptul că băncile în condițiile înăsprii politicii monetare au mărit mai mult ratele dobânzilor la creditele pentru persoane fizice decât ratele dobânzilor la împrumuturile pentru persoanele juridice. Totuși, într-un final înăsprirea politicii monetare a dus la restrângerea creditării în lei, atât pentru business, cât și pentru persoane fizice (Figura 7). Astfel, în apr:2022 creditele acordate persoanelor juridice s-a majorat doar cu 6,6% f-a-p, iar împrumuturile oferite persoanelor fizice s-au diminuat cu 32,8% f-a-p. creditele acordate în valută și atașate la cursul valutar, la fel, au crescut, deși au avut o dinamică oscilatorie: 22,3% în 2021, 38,4% f-a-p în T1:2022 și 31,8% f-a-p în apr:2022. Majorarea creditelor oferite în valută și a celor atașate cursului valutar a fost determinată de acordarea împrumuturilor persoanelor juridice. Creditele acordate persoanelor juridice reprezintă peste 97% din împrumuturile oferite în valută și atașate cursului valutar.

Figura 7. Creditele noi acordate, modificare f-a-p, %

Sursa: BNM, calculele autorului

EFECTELE INFLAȚIEI ASUPRA SĂRĂCIEI

Inflația afectează nivelul sărăciei, deși influența sa are o natură mixtă. Relației dintre inflație și sărăcie îi sunt dedicate mai multe cercetări. Cardoso (1992) a analizat legătura dintre creșterea prețurilor și sărăcie în țările din America Latină pentru perioada anilor 1970 și 1980². Cardoso a arătat că accelerarea inflației determină reducerea salariilor reale și, astfel, cauzează creșterea sărăciei³. Powers (1995) a utilizat date pentru perioada 1959-1992 privind evoluțiile economice din SUA și a analizat sărăcia în baza consumului⁴. Powers, la fel, a constatat că inflația îi afectează pe cei săraci prin reducerea salariilor reale. Totodată, inflația poate afecta populația prin activele pe care le dețin. Populația cu venituri mai mari poate plasa economiile în instrumente financiare ce au o anumită protecție contra inflației. Acțiunile pot genera câștiguri din dividende ce depășesc creșterea prețurilor, iar depozitele bancare sau obligațiunile sunt purtătoare de dobânzi, care în cel mai rău caz pot diminua pierderile cauzate de inflație. Persoanele cu venituri mai mici, de obicei, dispun doar de numerar, care nu generează câștiguri suplimentare și nu oferă protecție în cazul inflației sporite. Erosa și Ventruea (2002) a argumentat că inflația poate cauza creșterea sărăciei prin reducerea puterii de cumpărare a numerarului – principalul activ al persoanelor cu venituri mici⁵. Totuși sunt și alte abordări, conform cărora inflația afectează persoanele sărace nu atât de tare.

Analize cantitative mai recente, în linii mari, confirmă ipoteza că nivelul sărăciei este influențat de rata inflației, deși această constatare nu este valabilă pentru toate cercetările. Chani, Pervaiz, Jan, Ali și Chaudhary (2011) au studiat nivelul sărăciei în Pakistan, iar în calitate de variabile independente au utilizat: creșterea economică, investițiile, inflația și nivelul de deschidere comercială a țării⁶. Autorii au ajuns la concluzia că între nivelul sărăciei este o relație statistică semnificativă cu creșterea economică (accelerarea creșterii economice determină reducerea sărăciei) și cu inflația (un nivel mai înalt al inflației

² Talukdar, S., R., , The effect of inflation on poverty in developing countries: A panel data analysis, 2012, p. 7, disponibil: <https://ttu-ir.tdl.org/bitstream/handle/2346/46939/TALUKDAR-THESIS.pdf?sequence=1>

³ Ibidem, p. 7

⁴ Ibidem, p. 8

⁵ Talukdar, S., R., , The effect of inflation on poverty in developing countries: A panel data analysis, 2012, p. 8, disponibil: <https://ttu-ir.tdl.org/bitstream/handle/2346/46939/TALUKDAR-THESIS.pdf?sequence=>

⁶ Chani, M., I., Pervaiz, Z., S., Ahmad, J., Amjad, A., Chaudhary, A., R., Poverty, Inflation and Economic Growth: Empirical Evidence from Pakistan, în: World Applied Sciences Journal 14 (7): 1058-1063, IDOSI Publications, 2011, disponibil: https://www.researchgate.net/publication/215877423_Poverty_Inflation_and_Economic_Growth_Empirical_Evidence_from_Pakistan

cauzează creșterea sărăciei). Talukdar (2012) a operat cu un eșantion de 115 țări și a utilizat în calitate de factori explicativi pentru nivelul sărăciei următoarele variabile: inflația (calculată în baza IPC), PIB pe cap de locuitor, datoria externă, rata de înrolare școlară și calitatea guvernanței⁷. Talukdar a ajuns la concluzia că, în general, inflația are o influență pozitivă asupra sărăciei, însă sunt cazuri când această relație nu este statistic semnificativă. Nurdiana, Hasan, Arisah, Riesso și Hasanah (2020) au studiat impactul creșterii economice, inflației și șomajului asupra sărăciei în regiunea Sulawesi de Sud din Indonezia⁸. Cercetătorii au constatat că inflația nu are un impact statistic semnificativ asupra sărăciei, însă au afirmat că inflația afectează condițiile macroeconomice care ulterior influențează sărăcia.

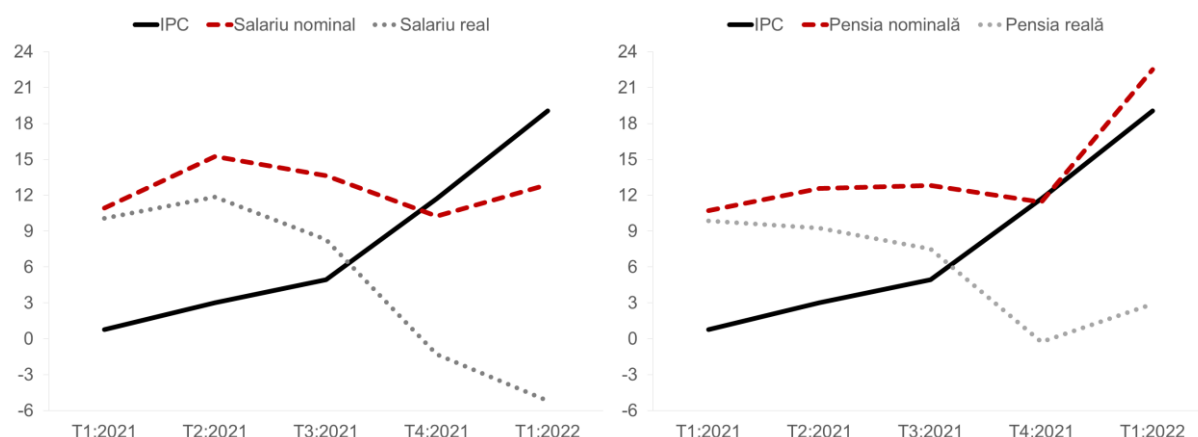
În Republica Moldova inflația afectează indirect sărăcia prin reducerea puterii de cumpărare a veniturilor. Pentru explicarea nivelului sărăciei din Republica Moldova s-a realizat o regresie în care variabilele exogene au fost PIB real per cap de locuitor și rata anuală a inflației (ANEXA). Calculele au arătat că între inflație și sărăcie nu este o relație statistic semnificativă. În același timp, creșterea veniturilor reale ale populației determină reducerea sărăciei, iar această influență este statistic semnificativă. Aceste constatări indică asupra faptului că inflația afectează sărăcia prin reducerea veniturilor reale ale populației, iar alte canale de influență nu sunt bine dezvoltate. Calcularea PIB real se realizează prin raportarea PIB-ului nominal la un indice a prețurilor (de regulă, deflatorul PIB). Astfel, un nivel mai înalt al inflației va determina o valoare mai mică a PIB-ului real și, implicit, va cauza reducerea PIB-ului pe cap de locuitor. În baza estimărilor s-a constatat că dacă în 2022 inflația medie anuală va atinge 27%, și alți factori de influență vor rămâne constanți, atunci numărul persoanelor ce trăiesc zilnic cu mai puțin de 5,5 USD (la paritatea puterii de cumpărare, în prețurile anului 2011) sau cu 53,6 lei moldovenești (în prețuri curente) ar crește cu 25,7% față de nivelul înregistrat în 2021.

Creșterea prețurilor deja a afectat puterea de cumpărare a veniturilor moldovenilor. Accelerarea inflației în 2021 și în T1:2022 a determinat reducerea salariilor reale. Astfel, evoluția salariului real a cunoscut o dinamică descendentă: de la o creștere cu 10,1% f-a-p în T1:2021 s-a ajuns la o scădere cu -5,2% f-a-p în T1:2022. În cazul pensiilor evoluțiile au fost ceva mai bune - ritmurile de creștere reală au rămas pozitive, însă s-au temperat: de la 9,8% f-a-p în T1:2021 până la 2,9% f-a-p în T1:2022 (Figura 8). Gospodăriile ce recepționează transferuri de peste hotare nu sunt într-o situație mai bună. Veniturile reale asociate remiterilor sunt în scădere. În ian-apr:2021 reducerea transferurilor de peste hotare cu 6,5% f-a-p în comun cu creșterea prețurilor cu 21,1% f-a-p a depășit efectele determinate de deprecierea leului moldovenesc cu circa 4% în ian-apr:2022.

⁷ Talukdar, S., R., The effect of inflation on poverty in developing countries: A panel data analysis, 2012, disponibil: <https://ttu-ir.tdl.org/bitstream/handle/2346/46939/TALUKDAR-THESIS.pdf?sequence=>

⁸ Nurdiana, Hasan, M., Arisah, N., Riesso, A., S., Hasanah, D., F., An Analysis of the Effect of Economic Growth, Inflation, and Open Unemployment on Poverty in South Sulawesi Province, Quest Journals, Journal of Research in Business and Management, Volume 8 ~ Issue 9 (2020), 2020, disponibil: https://www.researchgate.net/publication/345350256_An_Analysis_of_the_Effect_of_Economic_Growth_Inflation_and_Open_Unemployment_on_Poverty_in_South_Sulawesi_Province

Figura 8. IPC, veniturile nominale și cele reale, modificare f-a-p, %

Sursa: BNS, calculele autorului

Pe lângă efectul direct al inflației asupra sărăciei, o altă problemă ține de repartizarea neuniformă a costurilor inflaționiste pentru persoane cu diferite niveluri ale veniturilor. Gospodăriile cu venituri mici și medii tind să fie mai vulnerabile la inflație înaltă decât gospodăriile mai bogate. Aspectul care generează o vulnerabilitate sporită a gospodăriilor sărace la dinamica prețurilor ține de eterogenitatea structurii de consum între diferitele quintile ale populației. În general, în consumul gospodăriilor cu venituri mici bunurile alimentare și produsele energetice au o pondere mai mare. Anume la aceste categorii de produse au fost cele mai mari creșteri ale prețurilor în ultimul timp. Totuși, deși gospodăriile mai sărace obțin venituri mai mici, o mai mare parte din aceste venituri au natură nemonetară, pot fi obținute, preponderent, din activitatea agricolă și nu sunt puternic sensibile la fluctuația prețurilor. Acest fapt le asigură gospodăriilor cu venituri mici, în particular celor din zonele rurale, o reziliență mai mare la inflație comparativ cu populația săracă din mediul urban.

În Republica Moldova, actualul val inflaționist afectează mai tare gospodăriile din zonele urbane, atât cele cu venituri mici, cât și cele cu venituri medii. În ian-apr:21 prețurile au crescut rapid la mărfuri alimentare (5,3% f-a-p), combustibili și carburanți (40% f-a-p) și gaze naturale din rețea (de 2,5 or f-a-p). La o primă vedere s-ar părea că anume gospodăriile din quintila I și II sunt cele mai afectate de creșterea prețurilor, deoarece în structura lor de consum produsele care s-au scumpit tare (mărfurile alimentare și energia) au ponderi mari. Totuși, la gospodăriile cu venituri mici din quintila I și II care locuiesc în ariile rurale o mare parte din venituri au proveniență naturală (produsele alimentare ce rezultă din practicarea agriculturii sau lemnele pentru foc obținute prin tăiere copacilor din gospodării). Aceste produse au o sensibilitate redusă la fluctuațiile prețurilor și pot fi utilizate de gospodării pentru a-și acoperi consumul, inclusiv cel de alimente sau energie. Dacă luăm în considerație ponderea consumului de produse alimentare și energie în consumul gospodăriilor, dar și cota veniturilor în natură în total venituri obținem o altă imagine privind expunerea populației la fluctuațiile prețurilor. Astfel, gospodăriile din quintile I-IV care locuiesc în orașe sunt cel mai tare expuse creșterii prețurilor (Tabelul 1). Deși, la aceste gospodării ponderea cheltuielilor pentru alimente și energie este mai mică decât la gospodăriile din zonele rurale, ele dispun de mai puține venituri în natură pentru ca să-și acopere consumul. Totodată, gospodăriile din mediul rural, din quintile I-IV, au ponderi înalte ale consumului de mărfuri alimentare și energie, însă concomitent dispun de venituri mai mari în natură, ceea ce le permite să acopere o mai mare parte a cheltuielilor.

Tabelul 1. Expunerea gospodăriilor casnice la scumpirea produselor alimentare și a energiei

Nivelul expunerii	Quintile	Ponderea veniturilor în natură în veniturile gospodăriei, %	Ponderea consumului de produse alimentare și energie în cheltuielile gospodăriei, %	Ponderea consumului de produse alimentare și energie ce nu poate fi acoperită prin venituri în natură, %
Expunere mai mare	Quintila I, mediu urban	6,5	68,1	59,7
	Quintila II, mediu urban	4,8	64,8	58,9
	Quintila III, mediu urban	3,9	61	56,7
	Quintila IV, mediu urban	3,9	55,4	51,1
↑	Quintila I, mediu rural	15,8	70,7	50,8
↓	Quintila II, mediu rural	12,8	65,8	50,2
	Quintila III, mediu rural	10,5	62,5	49,9
	Quintila IV, mediu rural	8,9	57,7	47,7
	Quintila V, mediu rural	5,9	50,4	44,4
Expunere mai mică	Quintila V, mediu urban	2,2	42,3	40,2

Sursa: BNS, calculele autorului

IMPLICAȚII PENTRU POLITICILE PUBLICE

Acțiunile Guvernului orientate spre menținerea veniturilor populație au fost oportune și au avut un anumit efect. Astfel, măsuri precum: majorarea din 01.10.2021 a pensiei minime până la 2000 de lei; schimbarea din 2022 a formulei de indexare a pensiei, care include majorarea prețurilor din luna decembrie anul curent față de luna decembrie anul precedent, la care se adaugă o sumă ce reflectă jumătate din creșterea economică din anul precedent, ceea ce a permis indexarea pensiei cu 13,9% și oferirea unei plăți suplimentare de 171,71 lei; creșterea din 01.01.2022 a salariului minim garantat în sectorul bugetar până la 3100 lei și din 01.05.2022 până la 3500 lei; oferirea compensațiilor pentru acoperirea plăților la energie pentru sezonul rece 2021-2022 au asigurat o anumită protecție a veniturilor populației împotriva fluctuației prețurilor. Totuși, prin aceste acțiuni Guvernul doar a diminuat parțial povara financiară a gospodăriilor.

Măsurile administrative aplicate de Guvern, precum interdicțiile la exportul unor mărfuri sau stoparea deducerii TVA pot tempera creșterea prețurilor, însă creează incertitudini pentru business. Nu este exclus că Guvernul și pe viitor va fi nevoit să intervină în acest mod, însă e nevoie ca aceste măsuri să fie temporare și să se asigure o bună comunicare cu publicul

În linii mari, BNM a acționat „ca la carte”, deși înăsprirea politicii monetare diminuează perspectivele de creștere economică. În 2021 și 2022, BNM a înăsprit considerabil politica monetară (majorarea ratei de bază de la 2,65 până la 18,5%, a ratei rezervelor obligatorii la resursele atrase în lei moldovenesti de la 26 până la 34% și a ratei rezervelor obligatorii la resursele atrase valute liber convertibile de la 30 până la 39%) și intervenit prompt pe piața valutară în perioadă de maximă turbulență. Efectele acestor intervenții sunt resimțite de piață: s-a produs diminuarea creditării în MDL, în particular, cea a persoanelor fizice, și s-a asigurat o depreciere lentă a MDL.

Gestionarea așteptărilor inflaționiste a devenit o misiune dificilă în contextul creșterii accelerate a prețuri, totuși modul în care BNM realizează comunicarea pare să fie adecvat. Prezentarea prognozelor privind inflația de către BNM este un instrument important ce permite ancorarea așteptărilor inflaționiste și ajustarea deciziilor, cel puțin pentru instituțiile financiare. Se pare că populația și o mare parte din businessul din Republica Moldova este insensibil la prezentarea prognozei de către BNM și are propriile

așteptări inflaționiste. În linii mari, chiar și în condițiile unei creșteri accelerate a prețurilor, neprezentarea prognozei sau estomparea previziunilor ar avea un impact negativ:

- ✓ Ar putea să fie afectată încrederea în BNM, fapt ce ar influența nefast posibilitățile, și așa reduse, ale Băncii Centrale de a modela așteptările inflaționiste;
- ✓ Ar spori incertitudinea în piață, ceea ce ar duce la supraestimarea riscurilor inflaționiste. Dacă agenții economici ar vedea că BNM înăsprește politica monetară, însă evită să anunțe în mod explicit nivelul prognozat al inflației, atunci businessul ar putea crede că inflația va crește și mai rapid, iar drept urmare, ar putea aplica prețuri mai mari pentru a se proteja. Această idee este de inspirație neo-Fisheristă, iar studii mai recente au găsit evidențe ce susțin această abordare. Astfel Falck și alții (2017) au arătat că în perioadele de incertitudine, când agenții economici au mai puține informații decât Banca Centrală, creșterea ratelor poate cauza și majorarea inflației⁹.

Se pare că relația dintre BNM și Guvernare este inefficientă. Declarațiile și postările publice ale mai multor reprezentanți ai Guvernării privind ineficiența acțiunilor BNM și chiar crearea comisiei parlamentare privind eficiența controlul prețurilor și a promovării politicii monetare afectează credibilitatea BNM, iar acest fapt doar sporește incertitudinea pe piață. Crearea comisiei parlamentare este inoportună în contextul accentuării riscurilor inflaționiste. Pe de o parte, prin această acțiune va fi diminuată capacitatea de reacție a instituțiilor publice la evoluțiile macroeconomice nefaste, iar pe de altă parte, ar putea fi afectată relația cu FMI și, implicit, cu alți donatori. La rândul său, această evoluție ar putea crea anumite întârzieri în obținerea asistenței financiare externe.

Pe viitor pentru a obține rezultate mai bune atât în protejarea veniturilor populație, dar și în temperarea evoluțiilor inflaționiste e nevoie de realizat următoarele măsuri:

- ✓ Guvernul ar trebui să promoveze în continuare acțiuni de susținere a persoanelor cu venituri mici. Totodată, un rol sporit trebuie de acordat unei țintiri mai bune a ajutoarelor sociale și compensațiilor, astfel încât acestea să fie recepționate efectiv de grupurilor defavorizate;
- ✓ Este nevoie de dezvoltat instrumente statistice ce ar permite obținerea în timp scurt a unor informații reale privind producția și stocurile producției agricole. Doar în acest caz poate fi asigurată adoptarea unor decizii care ar putea asigura securității alimentare și nu ar afecta puternic exportatorii;
- ✓ Este necesar de consolidat cooperarea dintre instituțiile responsabile de blocul economic (Guvern, BNM, Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei) și de exclus aspectul politic din acest proces. În acest sens e nevoie reanimat și, chiar, de extins activitatea Comisiei pentru Stabilitatea Financiară;
- ✓ Asistența externă are un rol important în asigurarea unui răspuns adecvat din partea Guvernului la riscurile economice. Pe lângă, suportul bugetar propriu-zis ce a permite asigurarea finanțării programelor sociale, donatorii externi ar avea un rol important în consolidarea unor domenii cum ar fi: independența și eficiența energetică sau modernizarea infrastructurii, ceea ce ar spori reziliența Republicii Moldova la șocuri.

⁹ <https://www.caixabankresearch.com/en/economics-markets/monetary-policy/expectations-key-monetary-policy>

Lista variabilelor

Variabila	Descrierea variabilelor
POOR	Numărul persoanelor ce trăiesc zilnic cu mai puțin de 5,5 USD (la paritatea puterii de cumpărare în prețuri constante ale anului 2011)
YC	PIB real pe cap de locuitor, USD (la paritatea puterii de cumpărare în prețuri constante ale anului 2011)
INF	Inflația medie anuală, %

Sursa: <https://databank.worldbank.org/>, BNS, calculele autorului

Notă: au fost colectate date ce reflectă evoluția anuală a variabilelor pentru perioada 1997-2019

Staționaritatea seriilor, rezultatele testului ADF

Variabila	Valoarea testului
$\ln(\text{POOR})$	-2,507
$\ln(\text{YC})$	-2,387
INF	-3,7639**

Sursa: calculele autorului

Notă: ADF – acronim de la engl. Augmented Dickey Fuller; $\ln$ – logaritm natural; ** - semnificație statistică pentru un nivel de confidență de 5%. În cazul variabilelor $\ln(\text{POOR})$ și $\ln(\text{YC})$ au fost validate ipoteze nule privind nestăționaritatea seriilor. Pentru variabila INF ipoteza nulă a fost respinsă și s-a acceptat ipoteza alternativă ce presupune că seria este staționară.

Rezultatele estimării în baza regresiei de tip ARDL (POOR -variabilă dependentă)

Variabile/Teste statistice	Valorile variabilelor/testelor statistice
Termenul liber	17,2726418***
$\ln(\text{POOR}_{t-1})$	0,4744010***
$\ln(\text{YC})$	-1,1596238***
INF	-0,0004394
R^2	0,9775
R^2 ajustat	0,9737
DW	2,0268
Bound F-test	6,1725***

Sursa: calculele autorului

Notă: ARDL – acronim de la engl. Autoregressive Distributed Lag; $t-1$ – valoarea variabilei din perioada precedentă; *** - semnificație statistică pentru un nivel de confidență de 1%.